



20.12.2021

Kaupunginmuseon lausunto Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

HEL 2011-006462 T 10 03 03

Helsingin kaupungin asemakaavoituspalvelu on pyytänyt kaupunginmuseolta lausuntoa Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Museo tarkastelee hanketta kulttuuriympäristön ja arkeologian vaalimisen näkökulmasta ja lausuu kantanaan seuraavaa.

Karhusaareen suunnitellaan uusia katu- ja siltayhteyksiä, joiden avulla se liittyy nykyistä paremmin ympäröiviin alueisiin pohjoisessa ja etelässä. Kaavamuutoksella mahdollistetaan myös täydennysrakentaminen Karhusaaren pohjoisosan vakiintuneella pientaloalueella. Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutos käynnistettiin alun perin vuonna 2018, jolloin asemakaavan muutostyö pohjautui Östersundomin yhteiseen yleiskaavaan. Asemakaavan muutoksen lähtökohdat päivitetään tällä osallistumis- ja arviointisuunnitelmalla vastaamaan nykyistä suunnittelutilannetta Östersundomin yhteisen yleiskaavan kumouduttua korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Asemakaavan muutos koskee Karhutorpantien, Karhutorpankujan, Karhukorvenkujan, Karhutorpanpolun ja Karhurannantien ympäristöjä Karhusaaren pohjoisosassa sekä Reelingin ja Kölikujan risteyksen ympäristöä Karhusaaren eteläosassa.

Karhutorpankujan läheisyyteen suunnitellaan uutta liikenteen pääyhteyttä ja samalla turvataan edellytykset uuden siltayhteyden suunnitelmiseksi Korsnäsin kautta Uudelle Porvoontielle. Siltaa ja Korsnäsin puolelle tarvittavia muutoksia ei tässä yhteydessä suunnitella, vaan tavoitteena on vain mahdollistaa niiden suunnittelu tulevaisuudessa.

Karhurannantien pohjoisosassa varaudutaan kevyen liikenteen siltayhteyteen, jonka mahdollinen toteuttaminen on myös pidemmällä tulevaisuudessa.

Kaavatyön yhteydessä mahdollistetaan täydennysrakentaminen Karhusaaren pohjoisosaan vakiintuneelle pientaloalueelle. Tavoitteena on, että alueelle voisi tulla kaavamuutoksen myötä noin 600 uutta asukasta. Pienimuotoinen rakentaminen mahdollistetaan pitkien rakennuskieltojen jälkeen niin, ettei rakentaminen haittaa Östersundomin osayleiskaavan valmistelua tai toteuttamista. Alue on ollut yhtäjaksoisesti ra-



20.12.2021

kennuskiellossa 22 vuotta. Tavoitteena on, että asemakaavan muutoksen myötä tarve rakennuskiellosele alueella poistuu.

Kaupunginmuseon lausunto

Rakennettu kulttuuriympäristö

Östersundomin yleiskaavaa varten tehdyssä Liitosalueen rakennettu kulttuuriympäristö (2008) selvityksessä kaava-alueelle sijoittuu kaksi merkittävää kulttuuriympäristökohdetta; Björntorp ja Kisakallio.

Björntorpiin kuuluu kaksi rakennusryhmää, jotka ovat olleet Östersundomin torppia. Toisen ryhmän päärakennus on rakennettu vuonna 1800 ja se on pihapiireineen asuin/lomakäytössä. Piharakennuksia on 11 kpl, ja osa niistä on mahdollisesti 1700-luvulta.

Kuntokallio on arkkitehti, professori Antero Pernajan Suomen Naisten Liikuntakasvatusliitolle suunnittelema, alun perin Kisakallion nimellä tunnettu kurssirakennus Karhusaassa. Rakennus ilmentää 1940- ja 1950-luvun urheilurakennuksiin liitettyjä suunnitteluihanteita.

Esillä olevassa OAS:ssa ei oteta kantaa rakennuskokonaisuuksien suojelutarpeen tutkimiseen asemakaavoituksen yhteydessä. Kaupunginmuseo tähdentää, että kohteille tulee laatia tarkoituksenmukaiset suojelumääräykset, joiden tarkempi sisältö määritellään kaavahankkeen aikana yhteistyössä museon kanssa.

Liitosalueen rakennettu kulttuuriympäristö –selvitys perustuu Sipoon osalta vuoden 2006 Sipoon kunnan kulttuuriympäristö- ja rakennusperintöselvitykseen. Tätä selvitystä ei ole koskaan saatettu loppuun, ja selvitys on asemakaavalähtöiseen tarkasteluun yleispiirteinen ja varsinkin sotien jälkeisen kulttuuriympäristön suhteen valitettavan aukkoisen.

Tämän johdosta tuleekin selvittää Björntorpin ja Kisakallion useita rakennuksia sisältävien kohteiden suojelutavoitteita yksityiskohtaisemalla inventoinnilla. Tämän lisäksi tulee inventoida Björntorpin ja Kisakallion väliin rakentuneet rakennukset, eli OAS:ssa mainittu ”vakiintunut pientaloalue”.

OAS:ssa on tarkoitus turvata edellytykset uuden siltayhteyden suunnitteleminen Korsnäsin kautta Uudelle Porvoontielle. Siltaa ja Korsnäsin puolelle tarvittavia muutoksia ei tässä yhteydessä suunnitella, vaan tavoitteena on vain mahdollistaa niiden suunnittelu tulevaisuudessa.

Siltayhteyden mahdollistavassa suunnittelussa tulee huolellisesti huomioida kaava-alueen ulkopuolinen Björkuddenin huvila-alue, joka on



20.12.2021

valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Jatko-suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että suunniteltu siltarakenne ja sen linjaus sopeutuvat Björkuddenin RKY-alueeseen sen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön arvot huomioivalla tavalla. Alueen kokonaisvaltainen maisema-analyysi mahdollistaisi selvempien maisemallisten reunaehtojen laatimista siltahankkeelle, ja analyysi samalla tarkentaisi linjauksen sijoittelua.

Arkeologia

Kaava-alueen arkeologisen kulttuuriperinnön potentiaalin ja tutkimustarpeen näkökulmasta kaupunginmuseo lausuu seuraavaa. Karhusaaren ympäristössä mantereen puolella sijaitsee lukuisia muinaismuistolain rauhoittamia arkeologisia kohteita eli kiinteitä muinaisjäänneksiä, jotka kertovat toiminnasta ja asumisesta alueella. Saaren pohjoispuolella on useita esihistoriallisia hautaröykkiöitä ja länsi- ja luoteispuolella sijaitsee historialliseen aikaan ajoittuvia kylän- ja torpan paikkoja.

Jo 1500-luvulla tiedetään Karhusaareissa sijainneen Östersundomin kylälaisten niittyjä. Karhusaari kuului pitkään 1600-luvun alussa perustettuun Östersundomin kartanoon. 1700-luvun jälkipuoliskolla saarelle perustettiin kolme Östersundomin kartanon torppaa; Fiskars, Bergas ja Björnsö, joista Björnsö jakautui kahdeksi torpaksi; Björnsö Östra ja Björnsö Västra. Edellä mainituista kahdesta jäljellä oleva Björntorp saaren pohjoisrannalla on asuinalueista vanhin ja tilan alueella sijaitsee saaren vanhin rakennuskanta.

Karhusaaren kaakkoisosassa, kaavamuutosalueen eteläpuolella sijaitsee Kasaberget/Vårdkasberget-niminen korkea kallioalue. Kas-, Kasa-paikannimet saattavat liittyä vanhaan tulitiedotusjärjestelmään ja nimi voi kertoa torppiakin varhaisemmasta toiminnasta saarella. Edellä kuvailtua taustaa vasten olisi tarpeellista suorittaa kaava-alueella arkeologinen inventointi, jotta mahdolliset jäänteet varhaisesta viljelystä, asutuksesta ja muusta toiminnasta tulevat huomioiduksi kaavoitusprosessissa.

Kaupunki on käynnistämässä Östersundomin osayleiskaavahanketta keväällä 2022 ja tämä linkittyy Karhusaaren pohjoisosan asemakaavamuutoksen kanssa. Karhusaaren kaavamuutoshankkeen yhteydessä voisikin olla tarkoituksenmukaista tarkastella arkeologisen kulttuuriperinnön inventointien päivitystarvetta koko Östersundomin osayleiskaava-alueella. Tämä on sikäläkin perusteltua, että kaavahankkeessa mahdollistetaan katu- ja siltayhteyksien suunnittelu Karhusaaresta mantereelle. Vaikka mantereelle tarvittavia muutoksia ei tässä vaiheessa



20.12.2021

suunniteltaisikaan, niin tarkentuessaan ne väistämättä aiheuttavat maanrakennushankkeita myös mantereen puolelle.

Östersundomin alueen arkeologiset inventoinnit esihistoriallisten kohteiden osalta ovat E. W. Draken inventointi vuodelta 1929 ja Lauri Pohjakallion vuoden 1971 Sipoon kuntainventointi. Satu Koiviston vuoden 2007 inventointi, Sipoo, manneralueen esihistoriallisen ajan ja saariston esihistoriallisen sekä historiallisen ajan muinaisjäännösten inventoinnit, sisälsi saariston osalta myös historiallisen ajan kohteet.

Historiallisen ajan kohteita on selvitetty vuonna 2007 V.-P. Suhosen inventoinnissa Sipoon historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi. Sipoon liitosalueen kohteet olivat mukana Suhosen ja Heinosen toimesta vuonna 2011 tehdyssä inventoinnissa Helsingin keskiaikaiset ja uuden ajan alun kyläpaikat. Helsingin yliopiston arkeologian oppiaine suoritti inventointikurssin muodossa Sipoonkorven luonnonsuojelualueen (Sipoo ja Vantaa) inventoinnin vuonna 2007. Edellä mainittujen tutkimusten jälkeen on Östersundomin alueelta on osoitettu uusia arkeologisia kohteita statukseltaan mahdollinen muinaisjäännös, jotka vaativat tarkempaa maastotarkastusta.

Nykyään Museovirasto suosittaa, että kaava-alueen arkeologinen inventointi on päivitettävä mikäli aiemmista inventoinneista on kulunut yli 10 vuotta. Suositus johtuu siitä, että sekä arkeologisen inventoinnin menetelmät että käsitys arkeologisesta perinnöstä muuttuu ajan kuluessa. Näin ollen Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutos-hankkeen yhteydessä tulisi suorittaa kaava-aluetta koskeva perusinventointi, jossa tarkastetaan alueella sijaitsevat potentiaaliset alueet ja paikannetaan mahdolliset uudet kohteet, mielellään yhdistäen tähän Östersundomin osayleiskaava-hankkeen alueen perusinventoinnin päivityksen samalla.

Karhusaaren ympäristö on potentiaalista vedenalaisen kulttuuriperinnön sijaintialuetta. Tästä kertovat ympäristön tunnetun arkeologisen perinnön lisäksi historiallisessa kartta-aineistossa näkyvä Karhusaaren eteläpuolen vanha vesiväylä ja vesiliikenteen historiaan liittyvä Karhusaaren eteläosan paikannimistö (Kuggviken, Kuggviksudden). Karhusaaren ympäristön vesillä ei ole tehty arkeologista vedenalaisinventointia, joten tietoa vedenalaisen kulttuuriperinnön tilanteesta ei ole käytettävissä. Mikäli tuleva kaava mahdollistaa vesirakentamista tai muuta vesialueiden muuttuvaa käyttöä, on varauduttava vedenalaisen kulttuuriperinnön selvitykseen muutosalueilla. Selvityksen avulla voidaan arvioida, onko kaavahankkeella vaikutusta vedenalaiseen kulttuuriperintöön ja onko alueella sellaisia vedenalaisia muinaisjäännöksiä, joita tulisi merkitä kaavaan ja huomioida alueen käytön suunnittelussa. Vede-

**Helsingin kaupunki**

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristötiimi,
kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

5 (5)

20.12.2021

nalaisen kulttuuriperinnön yhteyshenkilö Museovirastossa on intendentti Maija Matikka (maija.matikka@museovirasto.fi, puh. 0295 33 6284), joka tarvittaessa ohjeistaa vedenalaisperinnön selvityksen järjestämistä.

Lisätiedot

Juha Vuorinen, tutkija, puhelin: 310 36940
juha.h.vuorinen(a)hel.fi

Johanna Björkman
ts. kulttuuriympäristöpäällikkö